

7. Lesmappen instructeur Troposcatter Ruud Miipen

De militaire instructie stond op een buitengewoon hoog niveau, aangezien al het beroepspersoneel speciaal hiervoor is opgeleid. Lesmateriaal werd grotendeels zelf ontwikkeld, zeker als het om klassikaal onderwijs ging. Gezien de grote aantallen op te leiden dienstplichtigen met verschillende niveaus vooropleiding werd er gezocht naar meer persoonlijke aanpak. Zo ontstond Gelerd Onderwijs (werken met een opdrachtenboek) en later Computer Ondersteund Onderwijs. Zowel de School Verbindingsdienst als de School Luchtverdediging in Ede waren binnen de Koninklijke Landmacht hierbij voorlopers. Aangezien Defensie met heel technisch militair materiaal werkte, dat niet voorkwam in de burgermaatschappij, was het lesmateriaal zeer specifiek en voor de dienstplichtigen een echte uitdaging. Een mooi voorbeeld is het lesmateriaal voor de troposcatter, een radio die gebruikt wordt voor de troposfeer. Voor het verzenden van berichten werd gebruik gemaakt van vaste telefoonlijnen of radioverbindingen. Voor afstanden tot 30 kilometer werd gebruik gemaakt van straalzenders. Om die afstand te verduubelen gebruikte men relais stations. Voor troposcatter-verbindingen. Deze antennes zijn uitgevoerd met parabolische spiegels met een diameter van drie meter. Door met een smalle bundel en hoog vermogen de troposfeer aan te stralen, werd een gedeelte van de straal teruggekaatst, die weer werd opgevangen door gevoelige antennes. Zo kon een goed opgeleide bediener een verbinding maken tot wel 160 kilometer. Hij kreeg hiervoor een schakelopdracht via een telexbericht.

8. Kaart oefening BRAVE LION Harry Buitendam

Na de opleidingen volgde voor de meeste dienstplichtigen plaatsing bij een parate eenheid, waar de individuele training werd voortgezet in het trainen van eenheden. De oefeningen met troepen stonden als 'field training exercises' (FTX'n) bekend. Dat liep van pelotonsoefeningen, compagnies oefeningen naar bataljon, brigade en divisie niveau. De oefenscenario's waren een strijd tussen Groenland en Blauwland, waarbij het grondgebied van beide landen grotendeels gelijk was aan de toenmalige BRD en DDR. Na het vallen van de Berlijnse Muur in 1989 werd op 3 oktober 1990 de Duitse eenwording een feit. Binnen de NAVO vond men het ongepast om de oude oefenscenario's vast te houden en er werd gezocht na een nieuwe oefenvijand. Niet echt eenvoudig... Bij de oefening BRAVE LION in mei 1994 kwamen de vijandelijke troepen (OPFOR) vanuit het noorden op een compleet onwerkelijke en fictieve stafkaart. Inmiddels waren we ook overgegaan op Computer Ondersteunde Oefeningen (CAX), zodat er minder parate troepen te veld waren. Op 1 mei 1997 werd de opkomstplicht voor de Nederlandse dienstplichtigen afgeschaft.

Om de bevolking te beschermen tegen de gevolgen van oorlog werd in 1952 bij wet de organisatie Bescherming Bevolking (B.B.) opgericht. Op het hoogtepunt van haar bestaan maakten 165.000 vrijwilligers er deel van uit.

De taak die de overheid aan de Bescherming Bevolking had toebedeeld, was die van het verrichten van hulp aan de bevolking onder bijzondere omstandigheden zoals de gevolgen van oorlogshandelingen, maar ook grootschalige rampenbestrijding. Ze kende onder meer een brandweerdienst, een eerste-hulpdienst en een reddingsdienst. De B.B. werd ook belast met het voorlichten van de burgers. Begin jaren 50 ging men nog uit van een oorlog met conventionele wapens, maar vanaf de tweede helft van de jaren 50 ging men ervan uit dat de Derde Wereldoorlog zeer waarschijnlijk met kernwapens zou worden uitgevochten. De B.B.-er had een herkenbaar eigen grijs uniform en was uitgerust met een helm en gasmasker. De organisatie beschikte over een eenvoudige rekenschrift om de halveringstijd te voorspellen van de nucleaire straling en de opgelopen dosis straling. Vanaf de jaren zeventig werd er voortdurend bezuinigd op de B.B. Op 7 december 1981 deelde de Minister van Binnenlandse zaken mee dat de B.B. geleidelijk en gefaseerd zou worden opgedoekt. Formeel werd de B.B. op 11 juni 1986 opgeheven.

10. De civiele verdedigings-voorbereiding in Nederland Mieke Ypkemeule

De Nederlandse Overheid maakte zich zorgen over de gevolgen van radioactieve neerslag. Terwijl in 1961 een muur dwars door Berlijn werd gebouwd, verscheen er in Nederland een boekje van het Ministerie van Landbouw en Visserij over 'radioactieve neerslag en landbouw'. Naast de uitleg van de inzet van een kernwapen door het Warschaupact, volgt een hoofdstuk met voorzorgsmaatregelen. 'Eén van de voornaamste is de aanleg en inrichting van een goede schuilgelegenheid. Zorg bovendien dat deze schuilplaats van het meest noodzakelijk is voorzien, zoals een draagbare radio en voorraden voedsel en drinkwater, waarbij gerekend moet worden op een verblijf van enkele weken.

In mei 1969 verscheint zelfs een complete brochure over de civiele verdedigingsvoorbereiding in Nederland, met als belangrijkste doel het instandhouden van onze maatschappij...

Wilt u meer weten?

Vraag het gerust, misschien hebben we een antwoord.
info@stingerbol.nl

Kazernelaan 2D54, 6711JC, Ede

www.stingerbol.nl

pop-up expositie 'LESSEN UIT DE KOUDE OORLOG'

Gastconservator: Ed van Seters

In het weekend van het VerdedigingsErfgoed besteden we in het voormalig lesgebouw 'de Stingerbol' aandacht aan **LESSEN UIT DE KOUDE OORLOG**. Het is dit voorjaar 75 jaar geleden dat de NAVO werd opgericht. Naast nucleaire wapens moesten grote conventionele legers de vijand afschrikken. Het Gar-nizoen Ede groeide in die jaren hard door de duizen-den hier opgeleide dienstplichtigen, die zo in prin-cipe het gezicht werden van de Koude Oorlog in Nederland en daarmee eveneens Ede. Aan de hand van unieke foto's en markante voorwerpen geven we dit weekend een beeld van het spanningsveld tussen twee militaire grootheden, waarbij de gevol-gen voor de burgerbevolking zeker niet vergeten worden.
In deze hand-out nemen we de geïnteresseerde bezoeker mee langs de belangrijkste objecten.

1. Raketbasissen van de Sovjet-Unie

Martin Bruining en Arnold Pronk

Sinds 2010 heeft Martin, samen met Arno, gewerkt aan een foto-reportage over de locaties van de raketlanceerbasisen die de Sovjet-Unie gedurende de Koude Oorlog gebouwd heeft. Martin en Arnold bezochten de meeste locaties en legden wat er tegenwoordig nog van dit erfgoed over is, fotografisch vast. Ze richten zich voornamelijk op de basissen waar de kernraketten van het type SS-3, SS-4 en SS-5 gestationeerd waren om in een mogelijke nucleaire oorlog richting West-Europa gelanceerd te kunnen worden. Deze locaties bevonden zich in een band van het noorden van Rusland, via Estland, Letland, Litouwen, Belarus tot aan het zuiden van Oekraïne op de Krim. Met uitgebreid onderzoek zijn ze erin geslaagd om 159 van deze locaties in kaart te brengen, waarvan ze tijdens acht reizen tussen 2010 en 2018 er 105 hebben bezocht en gedocumenteerd. Helaas heeft het project een vroeg-tijdig einde gekend door het overlijden van Arnold begin 2019. Vorig jaar is het boek 'Na ons - stille' verschenen met de mooiste beelden en hun historische achtergrond.

2. Stukken Berlijnse Muur en IJzeren Gordijn

Rien Meijer, Jacques Ploeger en het Veteranen Ontmoetingscentrum Doetinchem

Het is mei 1990. Gerda en Rien Meijer zijn op excursiebezoek in Berlijn. Zeven maanden eerder is de Berlijnse Muur gevallen (betreft: doorbroken). De versperring die West- en Oost-Berlijn scheidde van 13 augustus 1961 tot de nacht van 9 op 10 november 1989. Rien en Gerda sloten zich in mei 1940 aan bij de Berlijners, die stukken uit de Muur hakten, waarvan ze een pikhouweel konden lenen. Het uitgebreide IJzeren Gordijn, dat van noord tot zuid heel Europa verdeelde, is tot 17 februari 1990 overeind gebleven. De overbuurman Jacques Ploeger ging jarenlang op vakantie bij Kassel waar hij bij de oostgrens in de gaten werd gehouden door de Vopo (Volkspolizei DDR). Direct na het vallen van de Muur is hij op diezelfde plek, in de buurt van het dorpje Lindewerra, aan de tof dat moment onbekende oostkant gaan kijken. Daar lag een deel van, letterlijk, het IJzeren Gordijn. Het tentoongestelde stuk heeft hij in handzaam formaat gesneden en ligt sindsdien voor zijn deur in Ede, om daar eens lekker de vooten op af te vegen. Voor meer informatie zie 'de geschiedenis van de Muur' en het boek 'de Koude Oorlog' van Norman Friedman.

3. Plattegrond Ede

Historische Collectie Verbindingsdienst

Het Garnizoen Ede kende aan de rand van het dorp zeven kazernes. De Johan Willem Frisokazerne, de Mauritskazerne, gebouwd in 1906. Twee jaren later volgden de Van Essenkazerne en de Arthuroorkazerne. Het Garnizoen bleef groeien en in 1936 kwam daar de P.L. Bergansiuskazerne bij. In 1939 en 1940 werden de Elias Beekmankazerne en de Simon Stevin-kazerne gebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen de Nederlandse troepen weer terug in de kazernes om in de jaren 50 en 60 uit te groeien tot gigantische opleidingsinstellingen. Tijdens de Koude Oorlog werden tienduizenden dienstplichtigen hier opgeleid. De belangrijkste scholen waren die van de Verbindingsdienst en de Luchtdoelartillerie.

4. Handboek voor de Soldaat VS 2-1350

Privé collectie Ed

De Koninklijke Landmacht kon je in de Koude Oorlog jaren opdelen in drie grote organisaties. Onder de landmachtstaf had je grofweg het 1e Legerkorps (paraat), de Nationale Sector en het Commando Opleidingen. Die organisaties werden gevuld met beroepspersoneel (militair en burger) en dienstplichtigen (tussen de 30.000 en 50.000 man).

De Koninklijke Landmacht was in wezen één gigantisch opleidingsinstituut. De opleiding en oefening van het personeel stonden centraal in het dagelijks functioneren van de landmacht. Na opkomst ontving de dienstplichtige zijn initiële opleiding. Deze opleiding duurde voor het overgrote deel van de niet-kaderfuncties 2-4 maanden en voor kaderfuncties 6 maanden. Rekruten begonnen met een Algemene Militaire Opleiding (AMO) van 2 maanden. Hier werden ze van burger eerst soldaat gemaakt. Lessen volgens Handboek voor de Soldaat VS2-1350: als rangen en standen, exercitie, inwendige dienst en wachtendienst, zelfhulp en kameradenhulp, velddienst, wapenlessen en veldmasker. Zie ook de diverse Instructie Kaarten en in het bijzonder de IK 2-20, persoonlijke bescherming tegen uitwerking van NBC-strijdmiddelen. 'Wat te doen bij een kernwapenexplosie.....'

5. Stingerbol en oefen-stinger

Historische Collectie Grondgebonden Luchtverdediging

Na de Algemene Militaire Opleiding volgde een Functie Opleiding op één van de gespecialiseerde scholen: radiobedienaar, chauffeur, stinger-schutter, We staan momenteel in een uniek leslokaal van de Luchtdoelartillerie-school in Ede, de zogenaamde Stingerbol. Stingers zijn lichte geleide wapens, die vanaf de schouder kunnen worden afgevoerd.

(vervolg >>)

In 1986 werden voor de Nederlandse Krijgsmacht 486 stingers aangeschaft. Het achttien kilogram wegende stingerwapen-systeem, waarvan de infrarode zoekkop door de bedienaar visueel, op het doel werd gericht om na het verkrijgen van een lock zelfstandig zijn weg naar de warmtebron af te leggen, vormde een geducht en effectief wapen tegen laagvliegende vliegtuigen en helikopters. Het trainen van de dienstplichtigen op dit geavanceerde en dure wapen gebeurde in de Stingerbol. Leerlingen simuleerden het schieten in de Stinger Trainer, mechanisch gebouwd in de jaren 80 en in 1992 voorzien van de laatste mogelijkheden van computer ondersteund onderwijs. Het bolvormig onderkomen, de 'Stinger-bol' was een schietbioscoop, waarin twee schutters tegelijk onder gesimuleerde gevechtssomstandigheden op het scherm geprojecteerde bewegende doelen onder 'vuur' konden nemen. In het midden van de bol waren een tweetal projectoren opgesteld. Elk kan een doel (vijandelijk of eigen vliegtuig) projecteren. Andere apparatuur projecteerde zon, wolken en terrein. Het was bovendien mogelijk de weersomstandigheden in de bol te variëren.

6. Verreschrijftoestel met lesmateriaal Verbindingsdienst

Opleidingscentrum Historische Collectie Verbindingsdienst

De verbindingsdienst heeft als taak het verzorgen van communicatieverbindingen voor de Landmacht in de breedte zin van het woord. In de eerste jaren waren dat voornamelijk telegraafverbindingen. Later kwamen daar telefoonverbindingen en radioverbindingen bij. Ook verzorgde de verbindingsdienst de militaire post (ook bekend als veldpost). Het aantal leerlingen op het Verbindingsdienst Opleidingscentrum groeide tot 3000. Overnacht werd er door de dienstplichtigen in de legerings-gebouwen, de kazernes waren als het ware een internaat. Er is een lesrooster van 8 lesuren per dag, maar men mag aan het eind van de dag niet naar huis, de soldaten waren ingekwartierd. En de school bleef groeien. Op 5 april 1983 werd de nieuwe transmissieschool in gebruik genomen. Het complex omvatte meer dan 50 leslokalen, 3 werkplaatsen en een filmzaal. De vaste staf (instructeurs) was rond de 500 militairen. Een mooi voorbeeld voor de vele benodigde lessen betreft een verreschrijftoestel, een voorloper van onze huidige email (!). Een soldaat kreeg eerst lessen 'blind' typen met 10 vingers (voor de meeste een nieuwe ervaring) en berichtenverwerking, gevolgd door lessen bediening en onderhoud op het apparaat zelf, meestal klassikaal maar ook via Geleide Instructie in eigen tempo. Aan het einde van hun diensttijd konden deze jongens met hun dienstervaring en goede vakopleiding eenvoudig aan de slag in de burgermaatschappij.